

Вікторія Бондаренко,
мол. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ КОМУНІКАЦІЙ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ДИСТАНТНИХ КОРИСТУВАЧІВ БІБЛІОТЕКИ

У статті висвітлюються особливості впровадження інноваційних технологій у роботу бібліотек та аналізуються напрями їх удосконалення в процесі розвитку інформатизації.

На основі вивчення досвіду інноваційної діяльності провідних бібліотек світу розглядаються переваги використання бібліотеками інноваційного підходу в процесі дистантного обслуговування віддалених користувачів.

Ключові слова: інновації, бібліотека, дистантні послуги, інформація, інформаційні технології, віртуальний простір.

Як показує історичний досвід, вирішальним чинником розвитку суспільства завжди були наука, технології та інновації. На сучасному етапі розвитку людства зміни в політичній, економічній та соціальній сферах підвищують значення інформації та статус бібліотек як найбільш демократичного джерела доступу до накопичених людством знань. З огляду на це, основним завданням для бібліотечних установ на сьогодні є розробка та втілення інноваційної політики, спрямованої на якісно новий розвиток бібліотек, створення умов для їх інтеграції в глобальний інформаційний простір з конкурентоспроможними інформаційними продуктами й послугами, а також із сучасними засобами доступу до них.

Треба зазначити, що наразі перед бібліотеками, як соціальними інститутами суспільства, постає завдання сприяння розвитку суспільства знань, шлях до якого, безумовно, проходить через процес інформатизації. При цьому, за висновком директора ДПНТБ Росії Я. Шрайберга, роль бібліотек стає визначальною, а електронна інформація, комп'ютерно-комунікаційні та освітні технології стають головними індикаторами рівня суспільного прогресу [1].

Провідними фахівцями бібліотечної справи приділяється пильна увага стану впровадження в діяльність бібліотек інноваційних

технологій. На пострадянському просторі основу досліджень у цьому напрямі становлять праці таких учених, як Я. Шрайберг, Л. Костенко, М. Слободяник, Т. Берестова, В. Ільганаєва, А. Соляник, Т. Павлуша та ін. [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7]. У роботах цих авторів висвітлюються проблеми комп'ютеризації та інформатизації бібліотечної сфери, розвиток і функціонування електронних бібліотек, використання в бібліотечній діяльності Інтернету.

Сучасні тенденції в роботі бібліотек, які диктуються умовами цифрового середовища, також розглядаються в багатьох статтях, опублікованих на сторінках бібліотечних періодичних видань як у нашій країні, так і за кордоном. Велику кількість статей опубліковано, зокрема, у таких американських бібліотечних журналах, як *American Libraries* («Американські бібліотеки»), *Library Journal* («Бібліотечний журнал»), *Information Technology and Libraries* («Інформаційна технологія та бібліотеки») та ін. Матеріали з актуальних питань довідково-інформаційного обслуговування можна також знайти на веб-сайтах найбільших американських бібліотек і бібліотечних асоціацій в Інтернеті.

Однак, незважаючи на висвітлення в наявних наукових і науково-практичних працях окремих аспектів проблеми впровадження в бібліотечну діяльність інноваційних технологій, питання їх ефективного використання безпосередньо в дистантному обслуговуванні віддалених користувачів бібліотеки у вітчизняній науці комплексно не досліджувалися, що й обумовило мету цієї статті – дослідження інноваційних технологій як фактора розвитку інформаційно-аналітичного обслуговування дистантних користувачів бібліотеки.

Сьогодні інноваційна діяльність є одним з пріоритетних напрямів роботи бібліотечних установ. Використання інноваційних технологій спрямовано на систематичне стимулювання розвитку бібліотек шляхом **змістовного структурно-організаційного оновлення, технічної й технологічної модернізації всіх процесів, посилення їх інтелектуальної складової, а також позитивних змін у свідомості бібліотекарів.**

Активно сприяють упровадженню інноваційних технологій у бібліотечну сферу міжнародні бібліотечні асоціації та організації. Так, секція інформаційних технологій Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ (ІФЛА) у Стратегічному плані на 2010–2011 рр. однією з пріоритетних цілей визначила стимулювання заохочення й просування інновацій та застосування інформаційних технологій для бібліотечних й інформаційних послуг в усіх суспільствах і країнах у рамках заходів, що пов'язані зі стандартами, освітою та навчанням, дослідженнями та ринком [8]. Для вирішення поставлених завдань

визначаються загальні цілі та основні напрями діяльності з окремими робочими групами, які безперервно оцінюються постійним комітетом.

Варто зазначити, що, починаючи ще з 2003 р., секція визначила своїм пріоритетом розгляд цілого ряду нових технологій для виконання актуальних інформаційних завдань, активно досліджувала можливості бездротового зв'язку для ефективного керування матеріальними ресурсами, аналізувала та відслідковувала прогрес у сфері цифрового збереження інформації, вивчала можливості вдосконалення навігації в електронному середовищі. На майбутнє планується продовжити розгляд та вивчення нових технологій, практику їх впровадження та шляхи підвищення ефективності.

В Україні на впровадження в практичну діяльність бібліотек інноваційних технологій було спрямовано реалізацію проекту «Інтернет для читачів публічних бібліотек» (LEAP), що виконувався за сприяння Посольства США в Україні (проект стартував у серпні 2010 р.). Посольство США надало гранти українським бібліотекам, що були відібрані на конкурсній основі, на відкриття безкоштовних для громадян центрів Інтернету за програмою «Інтернет для читачів публічних бібліотек (LEAP)». Мета програми – допомога публічним бібліотекам України в наданні інформаційних послуг населенню, підтримка вільного і відкритого обміну інформацією, що є важливим для інтегрування України у світову спільноту та проведення реформ. У результаті реалізації проекту в публічних бібліотеках України запрацювало понад 147 інтернет-центрів. Нині ж реалізується програма «Бібліоміст» [програма стартувала у 2009 р. за підтримки Ради міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) у рамках партнерства з Фондацією Білла та Мелінди Гейтс, Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) та Міністерства культури і туризму України. Метою програми «Бібліоміст» є сприяння розвитку сучасної системи публічних бібліотек в Україні. Програма співпрацює з центральними й місцевими органами влади та бібліотеками по всій Україні, допомагаючи бібліотекам ефективніше служити потребам громад через навчання та використання сучасних технологій]. Зокрема, за ініціативи програми «Бібліоміст», Міністерства культури і туризму України, Української бібліотечної асоціації, Програми сприяння парламенту, відділу преси, освіти та культури Посольства США в Україні 11 квітня 2011 р. в Українському домі (м. Київ) уперше проведено ярмарок інноваційних бібліотечних послуг та електронного врядування.

Останніми роками бібліотеки дедалі частіше стають учасниками різноманітних конкурсів на надання фінансової підтримки у формі грантів

від різних організацій, насамперед таких як Фонд «Євразія» та Інститут «Відкрите суспільство» Фонду Сороса, що значною мірою сприяло розвитку проектної діяльності бібліотек. Виявлення й облік конкурсних пропозицій державних і недержавних організацій дає змогу бібліотекам одержати додаткові джерела фінансування для здійснення інноваційної діяльності, під якою сьогодні найчастіше розуміють нові або відомі, але модернізовані, форми й методи роботи, що сприяють її вдосконаленню, підвищенню ефективності. Джерелами інновацій у бібліотеці є передова бібліотечна практика, раціоналізаторські пропозиції бібліотекарів, результати наукових досліджень, нові інформаційні технології [9].

Інноваційні процеси, що постійно відбуваються в сучасних бібліотеках, можна умовно поділити на:

- продуктні (удосконалення та освоєння нових бібліотечних послуг та розширення їх спектра);
- управлінські (удосконалення методів керування бібліотекою);
- технологічні (модернізація бібліотечних технологічних процесів, впровадження нових автоматизованих технологічних процесів).

На сьогодні бібліотеки дедалі активніше використовують новітнє обладнання, що функціонує на основі інноваційних технологій, нові комп'ютерні програми, дедалі більше бібліотек упроваджують у свою роботу інтелектуальні технології, забезпечуючи таким чином концептуально нові підходи й методи для здійснення бібліотекою своїх функцій.

Бібліотечна практика поповнилася такими інноваційними формами, як створення та ведення бібліоблогів, форумів, чатів, проведення відеоконференцій, використання можливостей соціальних мереж, мультимедійних сервісів, звукових передач інформації, надання доступу до рекомендаційних сервісів, міждисциплінарна співпраця на базі бібліотек тощо.

Ефективним інструментом міжпрофесійного спілкування, що сприяє особистому професійному росту та вдосконаленню, дає можливість самовираження, стимулює творчу активність, зарекомендував себе бібліотечний блог.

На сьогодні багато бібліотек успішно рекламують свої ресурси й послуги, а блог – це ще одна можливість для реклами бібліотек та їх сервісів. Крім того, він дає можливість оперативного неформального обмінюватись інформацією стосовно передового досвіду діяльності бібліотек, нових наукових розробок у сфері розвитку бібліотечної справи, цікавих ініціатив тощо.

Найчастіше бібліотекарі використовують блог для публікації бібліотечних новин. Зокрема, за таким принципом побудований блог біб-

ліотекарів Білорусі (inf.by/library). Це один з перших блогів, що з'явився в російськомовному Інтернеті. Читачі цього блогу переважно представники професійного співтовариства. Блогом професійного спілкування є також блог «Миша бібліотечна» (gusu-library.blogspot.com), де представлені переважно матеріали з бібліотечної професійної тематики, переклади цікавих закордонних публікацій, порушуються дискусійні питання на різноманітні актуальні теми [10].

На сьогодні інформаційно-довідковий портал LIBRARY.RU містить інформацію про посилання на 77 блогів з бібліотечної тематики, що демонструє затребуваність такої форми бібліотечної діяльності.

Серед провідних українських бібліоблогів можна відзначити інформаційно-просвітницький блог для бібліотекарів «Творчість та інновації в українських бібліотеках» (libinnovate.wordpress.com), «Могилянська бібліотекарка» (kmalibrary.blogspot.com) і «Пан бібліотекар» (panbibliotekar.blogspot.com), що дають можливість науковим працівникам, дослідникам та студентам вищих навчальних закладів ознайомитися з оглядами світових інформаційних ресурсів, «Методична служба публічних бібліотек Києва» (olga-methodlibkyiv.blogspot.com) ознайомлює з методичними матеріалами для бібліотекарів.

Найбільша бібліотека України – Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (НБУВ) – на своєму порталі (www.nbuv.gov.ua) теж має вихід на власний блог, розміщений на платформі LiveJournal, яка є найпопулярнішою платформою серед українських блогерів (станом на 2010 р. кількість блогів у LiveJournal, у профілі яких заявлена Україна як місце проживання власника блога, становила близько 256 тис.).

Блог НБУВ надає можливість обговорення в режимі онлайн представлених на сайті бібліотеки наукових та аналітичних матеріалів співробітників Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (СІАЗ) НБУВ з актуальної тематики. Зокрема, блог став платформою для активної дискусії, що розгорнулася навколо питань, присвячених дослідженню СІАЗ НБУВ проблеми інформаційного суверенітету.

Активність використання блогів у вітчизняній бібліотечній діяльності демонструє і той факт, що в Україні останнім часом проходять конкурси бібліотечних блогів. Так, з 4 лютого по 4 квітня 2011 р. за підтримки Ради міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) у рамках програми «Бібліюміст» за підтримки Microsoft в Україні відбувся такий конкурс, в якому брали участь бібліотеки, бібліотекарі, співробітники, користувачі та друзі бібліотек, які ведуть блоги, де висвітлюють діяльність бібліотечних закладів, свою роботу, висловлюють

свій погляд на сучасні бібліотеки, інформаційні технології, обговорюють актуальні події та новини бібліотечної сфери.

У цілому, бібліотечна блогосфера дає можливість оперативного отримання інформації з актуальних питань бібліотечної справи в країні і у світі, відкритого доступу до напрацювань колег (презентацій, тез доповідей, оглядів зарубіжних публікацій), отримання консультації колеги з питання, що цікавить, і навіть пошуку майбутнього місця роботи й роботодавця. Коментарі читачів дають змогу краще зрозуміти їхні смаки та інформаційні потреби, фотоматеріали поживляють представлену інформацію, а посилення на інші сайти та ресурси створюють можливості для глибокого розкриття теми.

Крім блогів, дедалі більшою популярністю серед бібліотек у віртуальному просторі користується чат-сервіс. Перевага такої послуги в тому, що спілкування відбувається в режимі реального часу й читач отримує відповідь на поставлене питання саме в той момент, коли це йому необхідно.

У бібліотечному обслуговуванні віртуальний чат використовується насамперед у довідково-інформаційній роботі. До реального спілкування додається віртуальне, яке спочатку здійснювалося в бібліотеках через e-mail. Проте сьогодні бібліотеки вже можуть використовувати також і відеочат, що розширює можливості спілкування й дає змогу краще зрозуміти нюанси запиту читача.

Для надання оперативної відповіді на питання користувача бібліотеки також використовують сервіси для миттєвого обміну повідомленнями. Наприклад, спеціальне програмне забезпечення теебо, що не вимагає установки на комп'ютер користувача або співробітника бібліотеки, дає змогу на сайті бібліотеки організувати сервіс віртуальної довідкової служби та надавати відповіді користувачам в онлайн-режимі.

Широке застосування в бібліотечному середовищі знаходять мультимедійні сервіси, такі як фото (Flickr.com, foto.Mail.ru), відео (YouTube.com) та аудіо (i-Tunes). Ці сервіси дають змогу користувачам максимально легко завантажити фото-, відео- та аудіоінформацію (з мобільного телефону або іншого джерела) на сайт і поділитися нею з усім світом.

Так, у січні 2008 р. Бібліотека Конгресу США запустила проект спільно з хостером фотографій Flickr.com, виклавши в мережі понад 3 тис. фотографій з колекцій 30–40-х років минулого століття. Відвідувачів закликали робити мітки (теги), коментувати й залишати нотатки на викладених фотографіях, сподіваючись, що це збагатить не лише культуру та обізнаність суспільства, а й саму колекцію, адже біль-

шість фотографій містила невідомі об'єкти, що ускладнювало надання їх повного бібліографічного опису. У результаті за п'ять місяців завдяки започаткованому проекту була оновлена інформація в 127 записах (за даними каталогу).

По суті, проект наочно продемонстрував можливості використання сучасних технологій у процесі оптимізації керування знаннями в бібліотечній сфері, оскільки він створив умови для трансформації «прихованих» знань у наявні з їх подальшим оформленням у даному випадку у вигляді уточнених бібліографічних описів. Забезпечення можливості технічного переходу із зображення до розділу колекцій Бібліотеки Конгресу, у свою чергу, полегшувало користування сайтом бібліотеки і, таким чином, сприяло більш активному залученню потенційних користувачів. З іншого боку, усвідомлення користувачами бібліотеки своєї причетності до створення «нового знання» стало додатковим стимулом для їх активного користування бібліотечним інформаційним ресурсом.

У російськомовному просторі функцію фотосховища виконує в основному ФОТО@mail.ru.

Активно впроваджується в роботу бібліотек і відеохостинг. Відеохостинг – це веб-сайт, що дає змогу завантажувати й переглядати відео в браузері. Найвідомішим відеохостингом в Інтернеті є YouTube. Так, ряд бібліотек уже мають свій відеоканал на YouTube і викладають там свої відеоматеріали, насамперед це навчальні ролики, що висвітлюють роботу з електронним каталогом, придбаними електронними інформаційними ресурсами і записами телепередач та інтерв'ю зі співробітниками бібліотек. Російські бібліотеки також почали активно використовувати відеохостинг. Так, Російська асоціація електронних бібліотек (Елбі) розміщує матеріали відеоконференцій і різних інтерв'ю на російському відеохостингу RuTube (<http://rutube.ru>) – найбільшому російському відеопорталі.

Деякі бібліотеки використовують також і звукову передачу інформації (підкасти). Безліч підкастів соціокультурної тематики представлено на веб-сайті Британської бібліотеки. Підкастинг часто використовується для самоосвіти й професійного розвитку. Бібліотека Конгресу США створює, зокрема, серію підкастів під назвою «Цифрове майбутнє і ти».

Останнім часом дедалі більше бібліотек створює свої сторінки в соціальних мережах. Зокрема, більшість зарубіжних та вітчизняних бібліотечних установ представлені в Twitter, Facebook, Flickr, Blogspot, Vkontakte та ін. Це дає можливість бібліотекам просувати свої ідеї та цінності не тільки у власній країні, а й у світі в цілому, така інтерактивна присутність бібліотек у віртуальному просторі дає змогу вивчати

потреби користувачів та на основі цього впроваджувати нові затребувані види продуктів та послуг, відкриває можливість співавторства бібліотеки та користувача. Дискусії з актуальних тем сприяють більш глибокому вивченню проблемних питань та пошуку шляхів їх вирішення спільними зусиллями.

Корисними для використання бібліотеками є рекомендаційні сервіси Folksonomie. На базі рекомендацій інших користувачів читач робить вибір ресурсів і легко знаходить потрібні йому матеріали. Чим більше користувачів беруть участь у сервісі, тим більш точними є прогноз й оцінка ресурсів.

Прикладом рекомендаційного сервісу, який починався як суто книжковий, є IMHO.net. ru. Його ідея полягає в тому, що користувач розміщує опис прочитаної ним книги (або знаходить уже розміщене) та оцінює її (за десятибальною системою). Після внесення понад 30 оцінок сайт самостійно робить прогноз, як користувач поставиться до інших книг. Такий прогноз здійснюється на підставі оцінок інших користувачів, яким також сподобалися (або не сподобалися) ці книги.

Однією з головних особливостей соціальної мережі «Моя бібліотека» (<http://my-lib.ru/about>) якраз і є рекомендаційна система, яка дає змогу заощадити час, вибираючи книги. Система допомагає відвідувачам зорієнтуватися в літературних жанрах і напрямках. Проект «Моя бібліотека» дає змогу завести друзів за інтересами, знайти хороших знайомих зі схожими смаками та уподобаннями. Користувачі можуть обмінюватися думками про прочитані книжки. Кожен читач на цьому сайті може зібрати свою особисту «книжкову полицю» [10].

Можна зробити висновок, що на сьогодні за допомогою блогів, вікі, чатів, соціальних мереж, форумів, фото- та відеосервісів, тегів тощо створюється новий **світ глобального партнерства, де кожен є його творцем**. Адже користувачі мають можливість дати оцінку інформації, отриманій за допомогою бібліотечного веб-сайту або в самій бібліотеці, обговорити актуальні проблеми, що порушуються бібліоблогерами, дізнатися думки інших користувачів, переглянути відеоматеріали інших користувачів або додати власні. Саме завдяки форумам і блогам можуть бути представлені альтернативні точки зору на ті чи інші проблеми, події, що стосуються як розвитку та функціонування бібліотек, так і розвитку суспільства в цілому. Для бібліотеки блоги, форуми, соціальні мережі є своєрідним інструментом зворотного зв'язку з користувачами й співробітниками. Для користувачів – платформою для вироблення нового, потрібного їм знання. Також, за допомогою таких інноваційних бібліотечних послуг користувач має можливість впливати на розвиток

бібліотечних послуг у потрібному та цікавому для нього напрямі. Варто зазначити й те, що присутність бібліотеки в блогах, форумах та соціальних мережах є платформою для створення нових суспільних груп шляхом надання користувачам, які мають схожі інтереси, можливості двостороннього спілкування.

Таким чином, якщо на початку своєї діяльності бібліотеки лише надавали доступ до створеної в процесі розвитку суспільства інформації, то сьогодні завдяки інноваційним технологіям бібліотека не лише перейшла до вироблення власної інформаційно-аналітичної продукції та надання доступу до неї, а й досліджує можливості використання мережевої платформи бібліотек для створення нової інформації спільно з користувачами.

Одним із перспективних напрямів інноваційного розвитку бібліотечних послуг є також надання бібліотеками можливості користувачам отримати онлайн-послуги «Особистого кабінету читача». На сьогодні в провідних бібліотеках світу читач може з домашнього або службового комп'ютера продовжити термін користування взятою в бібліотеці літературою, через власний електронний формуляр замовити та отримати в електронному вигляді статті з журналів і збірок (у тому числі нотних), включених в електронний каталог бібліотеки. У перспективі, як прогнозують фахівці бібліотечної справи, у читача з'явиться можливість бронювати (замовити) видання, знайдене в електронному каталозі, і призначити зручні день і годину для отримання замовленого видання безпосередньо в самій бібліотеці, читач зможе ознайомитися зі списком журналів з фонду бібліотеки, переглянути збірку опублікованих у журналах протягом року матеріалів і замовити в електронному вигляді потрібну статтю, цілком реальним у майбутньому має стати віртуальний запис читачів.

У контексті впровадження бібліотеками інноваційних технологій та надання нових продуктивних послуг більшість фахівців бібліотечної справи погоджуються, що якісна реалізація послуги віртуального «Особистого кабінету читача» сприятиме підвищенню попиту користувачів на інформаційно-аналітичні ресурси та послуги бібліотеки, більш ефективній реалізації її функціональних можливостей. Наявність віртуального кабінету, його багата функціональність та інформаційна насиченість вважається серйозною конкурентною перевагою, адже бібліотекам у сучасних умовах доводиться конкурувати з онлайн-книгарнями, книжковими мережами, інформаційними агентствами, багато з яких мають свої онлайн-представництва і вже пропонують клієнтам таку послугу.

Інноваційний підхід до надання дистантних продуктних послуг використовує Російська національна бібліотека (РНБ), яка розвинула ідею віртуального особистого кабінету читача й дала можливість створення на своєму сайті «Віртуального наукового кабінету» (ВНК) (www.nlr.ru/vnk/general.php). Після авторизації користувачі отримують доступ до таких рубрик, як «Моя папка», «Моя навігація», «Профіль».

Рубрика «Моя папка» дає змогу скористатися такими інструментами, як:

- «Списки літератури» (у процесі роботи з каталогами користувачі можуть створювати власні списки потрібної літератури. Створені списки можна роздруковувати, редагувати і видаляти);

- «Картки СканГАК» (призначені для роботи з «Генеральним алфавітним каталогом книг російською мовою (1725–1998)». За допомогою кнопки «додати картку в мою папку» можна додати необмежену кількість карток у свою папку ВНК. Подані картки можна супроводжувати коментарями і роздруковувати в різному масштабі);

- «Блокнот» дає змогу вести нотатки, редагувати їх і видаляти.

Рубрика «Моя навігація» дає доступ до таких інструментів, як:

- «Закладки» – допомагає створювати та впорядковувати за розділами закладки на необхідні користувачам веб-сторінки;

- «Історія відвідувань сайту РНБ» – зберігає відомості про всі сторінки, які користувач відвідав на сайті РНБ. Безпосередньо зі своєї історії обрану сторінку можна додати у «Закладки» [11].

Подібною за функціями є сторінка «Май лок» Бібліотеки Конгресу, що дає змогу створювати власні колекції на ресурсній базі сайту бібліотеки та керувати ресурсами бібліотеки. Подібна послуга сприяє більш швидкому пошуку потрібної інформації, орієнтації в тому, що відібрано, засвоєнню нової інформації.

Сьогодні бібліотеки, орієнтуючись на індивідуальний підхід до кожної групи користувачів, упроваджують такі інноваційні методи співпраці, як надання консультаційних послуг, проведення семінарів, онлайн-конференцій.

Зокрема, затребуваним напрямом консультаційної діяльності, що здійснюється зарубіжними та вітчизняними бібліотеками, є консультування в правовій сфері.

Так, у Російській Федерації при бібліотеках створено понад 7 тис. центрів правової інформації. Як зазначає О. В. Тихонова, створення Центру правової інформації Російської національної бібліотеки значною мірою змінило інформаційно-правовий сервіс не тільки для читачів, а й для структурних підрозділів і служб самої бібліотеки [12].

В Україні пункти доступу громадян до офіційної інформації (ПДГ)

успішно діють у 293 бібліотеках, створюючи мережу ПДГ, яка охоплює всі регіони України [13].

Пункти доступу громадян – це інформаційні центри, відкриті в бібліотеках України, де громадяни мають можливість отримати інформацію органів державної влади та дізнатися, яким чином можна долучитися та впливати на законодавчий процес. Основне завдання таких пунктів – розширення можливостей вільного доступу громадян до інформації правового характеру та вдосконалення процесів обслуговування користувачів на основі використання як традиційних, так і нових бібліотечно-інформаційних технологій.

Аналіз досвіду функціонування зарубіжних та вітчизняних центрів доступу до правової інформації дає змогу визначити основні форми та тенденції їх розвитку і взаємодії з користувачами. Основною метою діяльності ПДГ є забезпечення вільного доступу громадян до правової інформації на основі сучасних технологій, підвищення рівня політико-правової культури громадян, їх політична соціалізація, сприяння формуванню в країні громадянського суспільства та правової держави.

У процесі своєї діяльності центри доступу до правової інформації інтегрують різні інформаційні правові ресурси як вітчизняних, так і зарубіжних онлайн-баз даних та фондів, що дає змогу оперативно й достовірно надавати правові документи з різної тематики. Також на сьогодні ефективно розвивається співробітництво у таких напрямках, як інформування керівників за поточними запитами в режимі «запитання – відповідь» і сприяння науково-дослідній та науково-методичній роботі [12].

Центри правової інформації дають доступ усім бажаючим до правової та економічної інформації в електронному вигляді на безкоштовній основі, надають професійну допомогу в пошуку інформації, розробляють електронні путівники з правових й економічних ресурсів, надають доступ до періодичних видань, навчають користувачів самостійної роботи з базами даних.

Таким чином, ПДГ відіграють важливу роль не тільки в наданні правової інформації, а й створюють передумови для формування системи підготовки співробітників для роботи в нових інформаційних умовах.

Утім, у складних умовах сьогодення дедалі частіше виникає ситуація, коли питання, що цікавлять користувачів, перебувають на перетині різних галузей знань, різних сфер суспільного життя, тому для їх ефективного вирішення потрібна взаємодія експертів з широкого кола різних галузей наук. Таким чином, виникає гостра необхідність в організації бібліотеками міждисциплінарної співпраці провідних наукових

фахівців з різних сфер знань для підготовки наукової й аналітичної продукції та надання якісних послуг окремим замовникам. З огляду на те, що бібліотечні працівники не завжди володіють необхідним рівнем спеціальних знань, які можуть бути необхідні під час підготовки затребуваного користувачем продукту, вони, з одного боку, змушені підвищувати свій власний науковий рівень, а з іншого – залучати до співпраці спеціалістів з окремих вузьких питань. Бібліотека в даному випадку виступає координатором науково-дослідної діяльності, спрямовуючи її на вирішення саме тієї проблеми, що цікавить замовника. Бібліотека стає майданчиком, на базі якого створюється проектна команда зі співробітників різних підрозділів та галузей наук. Такий напрям діяльності активно розвивається Національною парламентською бібліотекою Японії, у якій міждисциплінарна співпраця використовується під час підготовки бюлетенів з політичної, правової та інших тематик. Результати згаданого наукового співробітництва публікуються у вигляді міждисциплінарного звіту. Наприклад, у 2008 р. Національною парламентською бібліотекою Японії були підготовлені такі звіти, як «Політичні проблеми Японії в міжнародному контексті», «Вплив послаблення регуляційної політики в економічній сфері», «Розгляд тенденцій розвитку Японії в парламентах зарубіжних країн».

Прикладом активного використання новітніх технологій та міждисциплінарної співпраці є спільний проект Фонду МакАртура та Інституту музейної та бібліотечної справи США (Institute of Museum and Library Services, IMLS), які розпочали створення в музеях і бібліотеках США 30 нових навчальних лабораторій для молоді.

Цей загальноамериканський проект виник під впливом роботи «території інновацій» для підлітків під назвою YOUmedia в Публічній бібліотеці Чикаго. Мета чикагської «території інновацій» – поєднати підлітків з книгою, медіа та організаціями, що працюють з молоддю. Тут зібрано тисячі книжок, понад 100 комп'ютерів, різноманітні засоби та програмне забезпечення для створення медійної продукції, включаючи студію звукозапису, що дає змогу підліткам самовиражатися через музику та слово. Підлітки мають можливість відвідувати семінари, обговорювати книжки, зустрічатися з авторами та відвідувати вистави. YOUmedia також існує й поза межами бібліотеки – віртуально, створюючи віртуальну громаду, де молодь обговорює свої та чужі ідеї, має можливість створити своє віртуальне портфоліо тощо. На сайті www.youmediachicago.org можна переглянути відео про цю ініціативу Публічної бібліотеки Чикаго. Тепер такі лабораторії за підтримки Фонду МакАртура та Інституту музейної та бібліотечної справи США будуть

створені в музеях і бібліотеках по всій Америці. Тут молоді люди навчатимуться створювати контент, замість того щоб просто «споживати» інформацію, адже, за даними вчених, молодь вчиться тоді, коли робить щось сама, власноруч.

Нью-Йоркська публічна бібліотека вирішила скористатися широкими можливостями планшетів і разом з iPad створила додаток Biblion: The Boundless Library («Бібліотека без кордонів»). Тематична колекція, яка представлена, називається «Світ майбутнього: слідами Всесвітньої виставки 1939–1940 рр.».

Ця велика колекція містить фотографії, відеоматеріали, книги, документи й навіть записи радіопередач, що мають відношення до Всесвітньої виставки. Завдяки додатку Biblion і можливостям iPad працювати з нею легко й зручно: від перегляду фотографій можна швидко перейти до читання листів. Уся інформація представлена в логічно структурованому вигляді, так як це робиться в бібліотечному сховищі. Отже, навіть ті, хто не звик користуватися планшетами, зможуть легко у всьому розібратися.

Найближчим часом Нью-Йоркська публічна бібліотека планує запустити ще кілька програм, зокрема, інтерактивний додаток для перевірки акаунтів читачів бібліотеки та замовлення книг.

Активно розвиваються мобільні технології сучасної бібліотеки, адже сьогодні люди розраховують на доступність інформаційного обслуговування в міру виникнення в цьому необхідності незалежно від часу доби й місця розташування. Стільникові телефони, портативні комп'ютери (КПК) ідеально підходять для доступу до Інтернету. До перерахованого можна додати впровадження в бібліотеках вап-онлайн-каталогів, доступ до вап-баз даних, вап-енциклопедій, сервіс віртуальної довідки через вап-сайт бібліотеки, вап-чат або в комбінації з sms (наприклад, з мобільного телефону можна зайти на сайт Кіровоградської ОУНБ, зробити пошук в електронному каталозі бібліотеки. Таку ж послугу надає сайт Національної парламентської бібліотеки Японії та ін.).

В японських бібліотеках проводиться експеримент з використання електронного бібліотекаря – робота, що дає змогу читати книги в бібліотеці, не заходячи до неї. Він є коробкою 50 на 45 см на колесах, що забезпечена цифровою відеокамерою й особливою механічною рукою. Керування електронним бібліотекарем здійснюється через Інтернет. Машина здатна вибрати книгу і своїми механічними пальцями перегортати сторінки, передаючи зміст на дисплей користувача. Робот призначений для зайнятих людей, у яких немає часу ходити по бібліотеках.

Підсумовуючи, можна констатувати, що впровадження сучасних інформаційних і комунікаційних технологій не тільки створює нову інформаційну обстановку, а й докорінно змінює зміст і характер роботи бібліотеки.

Автори публікацій, присвячених інноваційним бібліотечним послугам та технологіям, сходяться на думці, що послуги, реалізовані бібліотеками в електронному середовищі й адресовані широкому колу віддалених користувачів, можуть і повинні розвиватися і в змістовному плані, і в плані застосування нових технологій. Адже зростання популярності Інтернету та інтенсивне впровадження нових інформаційних та комунікаційних технологій у бібліотечну практику висувають нові вимоги до бібліотекарів, змушуючи їх по-новому поглянути на свою професію та традиційні бібліотечні функції. Сучасна бібліотека зобов'язана забезпечити вільний доступ до інформації та документів усім категоріям користувачів незалежно від того, де перебувають вони і, зокрема, запитувана інформація. Це – бачення бібліотеки в інформаційному столітті, саме така бібліотека забезпечує прискорення процесу формування інформаційного суспільства, у якому інформація стане дієвим інструментом самореалізації особистості й суспільного прогресу.

Список використаних джерел

1. *Шрайберг Я. Л.* Библиотеки и информационные технологии: десять лет спустя [Электронный ресурс] / Я. Л. Шрайберг // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества : 10-я юбил. Междунар. конф. «Крым-2003»: тр. конф. – М. : ГПНТБ России, 2003. – Т. 1 – С. 9–11. – рус. – Режим доступа: <http://www.nbuv.gov.ua/articles/crimea/2003/tom1/plen/Doc2.HTMl>. – Загл. с экрана.
2. *Костенко Л. Й.* Развитие компьютерно-телекоммуникационных технологий у Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского / Л. Й. Костенко // Документоведение. Библиотековедение. Информационная деятельность: Проблемы науки, освіти, практики : зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 21–23 трав. 2007 р. – К., 2007. – С. 156–158.
3. *Слободяник М.* Библиотека в условиях информатизации общества: концептуальная модель развития / М. Слободяник // Библиотечное дело-2001: Рос. б-ки в мировом информацион. и интеллектуал. пространстве : тез. докл. 6-й междунар. науч. конф., Москва, 26–27 апр. 2001 г. – М., 2001. – С. 39–41.
4. *Берестова Т. Ф.* Библиотека как элемент информационного пространства [Электронный ресурс] / Т. Ф. Берестова //

Библиотечноеведение. – 2004. – № 6. – С. 43–51. – Режим доступа: http://www.library.ru/1/kb/articles/article.php?a_uid=140. – Загл. с экрана.

5. *Льганаєва В. О.* Бібліотека в сучасному інформаційному середовищі: основи стратегії розвитку / В. О. Льганаєва // Віс. Харк. держ. акад. культури. – Вип. 1. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформатика : зб. наук. пр. – Х. : ХДАК. – 1999. – С. 30–37.

6. *Соляник А. А.* Возможности интеграции новых информационных технологий в документоснабжении библиотек / А. А. Соляник // Информационные ресурсы библиотек и их кадровое обеспечение: материалы междунар. науч.-практ. конф., Минск, 23–26 мая 2000 г. – Минск, 2000. – С. 106–110.

7. *Павлуша Т.* Забезпечення загальнодоступності інформаційних ресурсів наукових бібліотек України / Т. Павлуша // Бібл. вісн. – 2000. – № 5. – С. 2–7.

8. The International Federation of Library Associations and Institutions [Электронный ресурс] : веб-сайт. – Электрон. дані та прогр. – Режим доступа: www.ifla.org. – Назва з екрана.

9. *Серова О. В.* Качество услуг в электронной среде и новые сервисы / О. В. Серова // Библиосфера. – 2009. – № 1. – С. 27–32.

10. *Сутыгина И. Е.* Новые библиотечные сервисы [Электронный ресурс] / И. Е. Сутыгина. – Режим доступа: http://unatlib.org.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=1956&catid=195&Itemid=193. – Загл. с экрана.

11. Российская Национальная библиотека. Виртуальный научный кабинет [Электронный ресурс] : веб-сайт. – Электрон. дані та прогр. – Режим доступа: www.nlr.ru/vnk/general.php. – Назва з екрана.

12. *Тихонова Е. В.* Центр правовой информации РНБ в обеспечении правовых запросов библиотеки [Электронный ресурс] / Е. В. Тихонова // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества : 8-я Междунар. конф. «Крым-2001» : материалы конф. – М., 2001. – Т. 2. – С. 1024–1025. – рус. – Режим доступа: <http://www.nbuv.gov.ua/articles/crimea/2001/tom/sem2/Doc47.html>. – Загл. с экрана.

13. Мережа пунктів доступу громадян (ПДГ) до офіційної інформації [Электронный ресурс] // Програма сприяння парламенту України (ПСП-П) бібліотеками. – Режим доступа: http://www.pdp.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1784&Itemid=148). – Назва з екрана.